

Junaki naših otrok

■ **Tanja Pogorevc Novak**, profesorica likovne umetnosti, ima dvajset let delovnih izkušenj na področju poučevanja. Zaposlena je na OŠ Mozirje, učno obveznost dopolnjuje na II. OŠ Žalec – šoli z učenci s posebnimi potrebami. Je ilustratorica in avtorica lesenih didaktičnih lutk, ki jih predstavlja na svoji spletni strani *Bohkov kotek*.

Vsak narod ima svoje zgodbe, vsaka zgodba svoje junake, po katerih se otroci zgledujejo in oblikujejo svoj značaj. Odraščanje štejemo za zelo pomembno življenjsko obdobje, vendar smo odsev tega, kako nas je pregnetlo, ravno mi, odrasli.

Smiselno in prijetno odgovorno je slišati, da imamo v obdobju otrokovega razvoja najpomembnejšo vlogo predvsem starši. A starši še zdaleč nismo edini, ki skušamo otroke vzgojiti v razumne, odgovorne in duhovno trdne osebe. Vsakdo, ki preživlja čas z našim otrokom, je deloma gradnik njegove identitete, mu je zgled, opora, smerokaz. Je nekdo, ki z otrokom zavedno ali nezavedno upravlja. Ne samo stari starši, sosedje, vzgojitelji in učitelji; ne samo knjižni in literarni junaki. Vedno več in bolj tudi animacijski liki s TV-zaslono in iz računalniških iger, ki ob daljši aktivnosti popolnoma zaposlijo otrokovo osebnost. Za boljši tržni učinek k temu sodijo še igrače, lutke, ki so praviloma vzporedno z animiranim likom na tržišče dane v tridimenzionalni obliki, da lik postane otipljiv in s tem bolj resničen.

Izbira

Zdi se, da imamo starši danes težjo nalogo pri ločevanju kulture od plevela, kot so jo imeli nekoč. Razlog je na prvi pogled preprosto – ponudba je postala neobvladljivo velika. Svet je vizualno preplavljen z vsemi mogočimi oblikami, barvami in figurami. Še ob nakupu hrane nam razni animirani liki svetujejo, kaj bi bilo najboljše za našega otroka. Nekateri se zdijo zanimiva domisljica, drugi so mnogokrat žal brez ustrezne sporočilnosti. Proizvajalčev načrt je za starša zlovesč: argument priljubljenosti lika se

Jaslice.
Foto: Tanja Pogorevc Novak

Otipljiv lik oz. lutka otroci doživljajo kot samostojno živo bitje, ki jih nagovarja in z njimi ustvarja odnos. Z njo komunicirajo, usklajujejo mnenje, doživljajo čustva in se intenzivno vključujejo v dogajanje.

Friderik Baraga.
Foto: Tanja Pogorevc Novak

Friderik Baraga, slovenski misijonar, si je s širjenjem krščanske vere, z izobraževanjem in s priučitvijo mnogih obrti prizadeval izboljšati družbeni položaj Indijancev.

hitro zoperstavi načelom zdravega razuma. Če ne obvladamo vse palete aktualnih animiranih junakov, je dilema o tem, kaj je moralno sprejemljivo in kaj ne, brzokone pretrd oreh. Deklaracije na igračah nas osveščajo o kakovosti materialov, doseganju potrebnih standardov, medtem ko je presoja glede likovnoestetske in vsebinske vrednosti še vedno stvar potrošnika. Dokler starši lahko vplivamo na otroke, je izbira likov bolj ali manj odgovor na vprašanje, kaj navdušuje nas in kakšna so naša merila estetike in vsebinske sporočilnosti. Medtem ko ima sodoben otrok vedno manj idej za prosto igro, se zdi, da se ves tržni svet z igračami in licenčnimi liki vrti le okoli potreb po igranju in animiranju otrok. Producerske hiše za računalniško animacijo se drzno odzivajo na prazen prostor in so pri tem vedno bolj ustvarjalne. Proizvajajo vse tisto, česar si še včeraj nismo znali predstavljati, da bomo danes želeli in 'moralni' imeti. Potrošniški svet je lačen junakov, dobrih in slabih, da se z njimi poistoveti, z njimi vzpostavi čustven odnos in odpluje v svet med domišljijo in realnostjo, preteklostjo in sedanjostjo, med tveganjem in varnostjo.

Kje je meja kritičnosti?

Mediji like večinoma interpretirajo in oblikujejo tako, da bi jih sprejel čim širši krog ljudi, pa čeprav na račun banalnih in obrabljenih idej, nizkih vrednot in stališč. Če smo se včasih zmrdovali

li nad pretirano pasivnostjo slovenskih literarnih junakov, ki so svoji moči navkljub ostajali sprijaznjeni s trpečo družbeno vlogo, pa se danes lahko krepko zamislimo nad pretirano samozadostnostjo in agresivnim značajem likov brez kulturne identitete, ki nam jih vsiljujejo tuje produkcijske hiše. Naj gre za medijski produkt, ljudski arhetip ali resnično osebo iz katerega koli časovnega obdobja – če je nek lik zelo dostopen in je del široko sprejete ideje, še ne pomeni, da je skladen z našim mišljenjem in prepričanjem.

Domišljija, resničnost in nekaj vmes

Izmišljati si nadresnične like ni nov izum. Vsa stara ljudstva so rasla ob močnih zamislih, ko so razne junake povezovala z nadnaravnim in si z njimi razlagala neznano. Pravljične verzije resničnosti še danes bogatijo svet bajk in povesti ter predstavljajo del kulturne dediščine. Junaki zgodb, ki so preživele stoletja, bodo junaški, dokler si jih bomo podajali naprej. V njih sta ujeta duša naroda in njegov zgodovinski razplet. Takšni liki imajo vsebinski temelj, kar jim daje svoj smisel in vrednost.

Nasprotno je lik, ki temelji zgolj na domišljiji, nizkokaloričen in 'kratke sape', kajti tudi domišljija izgubi svoj pomen in namen, če jo povsem zamenjamo z neresničnim. Zanima me, kdo od otrok, ki je še pred kratkim neučakano pričakoval velikonočnega zajčka, danes, na pragu poletja, razmišlja o njem? In koga z navdušenjem prevzemajo Božički, ki so nekaj mesecev prej plezali po fasadah? Sezonska lika, ki sta iz potrebe novodobnega človeka, da beži v fantazijo še takrat, ko je resnica dovolj zgovorna, spremljata največja krščanska praznika in vsilujeta popačeno vsebino. Zajček in Božiček sta morda lahko aktualna nekaj dni, vsega skupaj nekaj zaporednih let – dokler otrok ne spregleda prevare in doživi ponižanje svojega otroškega doje-

Peter Skala.
Foto: Tanja Pogorevc Novak

Domača izdelava lutk iz preprostih materialov krepi otrokovo ustvarjalnost, gledališka uprizoritev pa pozitivno vpliva na pozornost in koncentracijo.

manja. Nato pa ista lika zaradi globokega razočaranja postaneta predmeta še globlje brezbriznosti do verovanja, praznikov in njihove resničnosti.

Zgled junaštva

Otrok ne potrebuje veliko zgledov junaštva. Kakovosten junak je kot prijatelj, o katerem razmišlja, kako je ravnal in kako bi ravnal v podobni situaciji on sam. Lik brez sporočilne in estetske vrednosti otroke pušča prazne, zato jih znova in znova sili, da se zatečejo drugam. Lahko bi rekli, da tudi slabi liki veliko naučijo. Če ni slabega, se dobrega ne da spoznati.

Nedvomno svetel zgled junaštva kažejo svetniki in svetniški kandidati. Ljudje, ki so v svojem življenju širili ljubezen in mir ter si

z neomajno držo brez ošabnosti prizadevali za pravičnost tudi takrat, ko okolica temu ni bila naklonjena. To so junaki, ki so bili odprti za Boga in sočloveka, ki se niso bali misliti s svojo glavo in izkoristiti danih talentov. Svetniki nam vsem s svojim zgledom dajejo notranjo obogatitev. So najbolj verodostojni pričevalci za resničnost evangelija in zmage nad zlom.

V naravi človeka je, da poveže pozitivne občutke s svojo miselno shemo, naloga staršev pa je, da otroke v zgodnji dobi ustrezno pripravimo za vstop v medijski svet. Če jih spremljamo in skupaj z njimi premišljeno izbiramo vsebine, bodo v kasnejših letih, ko bo družbeni vpliv močnejši od starševskega, morda razumeli našo kritično presojo. Ali kot navaja Matejev evangelij: »Pustite, naj oboje skupaj raste do žetve.« Kako sicer ločiti ljujldko od pšenice?

Križev pot.
Foto: Tanja Pogorevc Novak

Ob dramski aktivnosti otrok razvija inteligentnost, ustvarjalnost in socialne veščine, kot so opazovanje, poslušanje, potrpežljivost, spoštovanje, sprejemanje drugih idej in medsebojno sodelovanje.